

Türkiye Turizm Ana Politikalarının Öncüsü: İhsan Çetin

Arzu TURAN

Anadolu Üniversitesi
Turizm Fakültesi

GİRİŞ

Dr. İhsan Çetin ile tanışıklığımız, Prof. Dr. Nazmi Kozak'ın koordinatörlüğünde yürütülen *Türkiye Turizmi Sözlü Tarih Projesi* vasıtasıyla 2013 yılının Aralık ayında gerçekleşir. Karlı bir kış günü, sözlü görüşme yapmak üzere Çetin'in evinin yolunu tuttuğumda böylesi eğlenceli, bıçkın, öyküsü ve kahkahası bol bir kişiyle karşılaşacağımı düşünmüyordum. Tüm nezaketi ve güler yüzüyle beni evine kabul eden Çetin, gençlik yıllarından kaldığını tahmin ettiğim muzip hallerini de sürdürür. Bir yandan yaptığı eşsiz işleri tevazu ile anlatırken, diğer yandan ortaokul ve liseyi dokuz yılda bitirmiş olmasıyla iftihar eder. Gurur nişanesi olarak ise aldığı tüm disiplin cezaları ve bol zayıflı karneleri çerçevelerle evinin duvarlarını süsler. Yaptığı işlerle ilgili birçok belgeyi, akademik çalışmayı vb. muhafaza etmeye gerek görmese de zayıf notlarına ve disiplin cezalarına ait bu belgeleri saklaması bir mesaj niteliği taşır.

Çetin, soran, sorgulayan, açık fikirli, haksızlığa tahammülü olmayan genç bir birey olduğu için eğitim sistemiyle başı hep derttedir. Liseyi bitirmemeyi kafasına koyduğundan, babasının işlerini devralma niyetini babasıyla paylaşınca aldığı "hayır" yanıtı, Çetin'in yeni yaşantısının başlangıcı olur. Ağabeyine "yanına Amerika'ya gelmek istiyorum" der. Ağabeyi ise liseyi bitirmesi şartıyla biraz da gönülsüzce "tamam" der. Çetin, dokuz zayıflı karnesine karşın beklenenin aksine liseyi başarıyla bitirir ve lisans öğrenimi görmek üzere Amerika'ya gider. Böylece kendisini, sorgulayan yönlerini ve biraz da asi yapısını gerçekleştirebileceği Amerika'nın yolunu tutar. Bu yazıda, Türkiye'nin turizm politikalarının öncü ismi Çetin'i, özgün yönleri, yaşamı ve turizm alanında yaptıkları ile anlatmaya çalışacağım.

YAŞAMI

İhsan Çetin, Giresun'un Kapukahve Mahallesi'nde fındık tüccarı bir babanın ve ev

hanımı bir annenin üçüncü erkek çocuğu olarak dünyaya gelir (1938). İlkokulu Cumhuriyet İlkokulu'nda (1950) ortaokul ve liseyi ise şehrin bu düzeydeki tek okulu olan Giresun Lisesi'nde tamamlar (1958). O yıllarda meraklı ve isyankâr bir yapıda olduğu için istenilen kalıba girmeyi bir türlü başaramaz ve altı yılda bitirmesi gereken ortaokul ve liseyi dokuz yılda tamamlar. Lisans derecesini tamamlamak amacıyla ağabeyinin desteğiyle Amerika'ya gider (1959). Ne var ki, okul parasını ödeyebilmek için çalışmak zorundadır ama deneyimi olmadığı için bulaşıkçı olabilmek için bile yalan söylemesi gerekir. New York Queens College'da üniversite öğrenimini görürken, bulaşıkçılık ve zamanla garsonluk veya barmenlik gibi işlerde çalışmaya devam eder. Diğer yandan, Çetin'in yaşam felsefesi sadece iyi bir eğitim almak ve çalışmak üzerine kurulmaz; örneğin, sevdiği bir sanatçının konserine ya da sergilere, sinemalara da gitmek ister. Bu koşullarda, New York'ta yaşarken üniversiteyi bitiremeyeceğini anlayınca, West Virginia'ya gidip orada West Virginia Institute of Technology'de *İş İdaresi ve Ekonomi* alanında üniversite öğrenimini tamamlar (1967). Eğitim-öğrenim yaşamıyla ilgili düşüncelerini Çetin'in kendi cümleleriyle aktaralım:

Liseyi Giresun'da bitirmiş biri olarak, oradaki sistemi anlamam kolay olmadı. Kaldı ki akıllanmamıştım da; merak etme ve sorgulama huyum hâlâ devam ediyordu; ancak orada benim gibilere bedel ödetmiyorlar hatta ödüllendiriyorlardı. Ayrıca, bizimkilerle karşılaştığımda, bana göre, oradaki hocalar biraz safça görünüyorlardı. Çünkü yarıyılın ilk gününde hangi tarihte, hangi konulardan sınav yapacaklarını yazılı bir şekilde dağıtıyorlardı. Dolayısıyla, sınav günü öğrenciyi hazırlıksız yakalama 'kıvrak zekâsını' gösteremiyorlardı. Böylece öğrenciye rahat rahat kopya hazırlama fırsatını vermiş oluyorlardı. En büyük şaşkınlığım da, sınav kâğıtlarını dağıttıktan sonra hocanın sınıfı terk etmesiyle oldu; hoca 'sınavı bitiren, kâğıdını masanın üzerine bırakın, ben bir saat sonra gelirim.' deyip gitti. Bir de, öğrencilerin kopya çekmesine, yine kendi arkadaşları izin vermiyordu. Bence Amerika'da insanlık da ölmüştü...

Çetin, sekiz yıl Amerika'da kalır. Üniversiteyi bitirdikten sonra farklı üniversitelerde ders vermeye başladığında aynı zamanda barmenlik de yapar. Takvimler 1967 yılını gösterdiğinde askerliğini yapmak üzere Türkiye'ye döner. İki yıl yedek subay olarak yaptığı askerliğini NATO'nun altyapı projelerinin yürütüldüğü dairede tamamlamak üzereyken Amerika'ya dönme planları yapar. Ancak, o günlerde gazetede İngilizce verilmiş bir iş ilanına başvurur. Posta kutusu dışında bir bilgi içermeyen ilana biraz da "laf olsun" diye başvuru yapar. Henüz askerdeyken ve yaptığı başvurunun varlığını bile unutmuşken başvurusunun kabul edildiği ile ilgili bir telefon alır. Muhatabının Uluslararası Kalkınma Teşkilatı'ndaki (Agency For International Development - AID) görevliler olduğunu mülakata gittiğinde anlar. Amerika'da başarıyla tamamladığı eğitimin karşılığını, Uluslararası Kalkınma Teşkilatı'nın ekonomik analiz bölümünde uzman olarak çok iyi bir maaş karşılığında işe kabul edilerek alır. Uluslararası Kalkınma Teşkilatı'ndaki görevinden ayrıldıktan sonra bir yıl OECD; 13 yıl ise Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevleri yürütür. Bütün bu süreçte Hacettepe Üniversitesi, ODTÜ ve Maryland Üniversitesi'nde yarı zamanlı olarak ekonomi ve iş idaresi dersleri; 1987 yılındaki kuruluşundan, kendisi 2010 yılında emekli olana kadar ise Bilkent Üniversitesi'nde tam zamanlı olarak ekonomi dersleri verir. Ayrıca üniversiteden özel izinle, ODTÜ'de endüstri mühendislerine yarı zamanlı dersler vermeye de devam eder. Ders programı hazırlamak ve genç hocaları yetiştirmek için Başkent Üniversitesi'nin kuruluşunda bir yıl ders verir. Ağabeyinin yönetim kurulu üyesi olduğu New York merkezli bir Amerikan firmasında, 1985 yılından itibaren yaklaşık 10 yıl yine yarı zamanlı olarak danışmanlık yapar. Bilkent Üniversitesi'nden emekli olduktan sonra toplumsal konulara duyarsız kalmayan Çetin, her fırsatta yazmaya devam eder.

Çetin, eşi Toni ile Amerika'da tanışır (1965). Eşinin ölüm acısını halen yaşayan Çetin "Onunla tanıştığımдан beri hiçbir konuda yalnız kalmadım, yaptığım her işte hep desteğini gördüm... Bizimki gibi bir birlikteliğin fazla örneği olacağını zannetmiyorum" diyerek eşine bağlılığını hâlâ dile getirir.

TURİZM VE TANITMA BAKANLIĞI YILLARI

İhsan Çetin'in 1969-1974 yıllarında Uluslararası Kalkınma Teşkilatı'nda çalıştığı dönemdeki görevleri arasında, Türkiye ekonomisinin gün-nübirlik izlenmesi ve önerilen konularda sosyo-ekonomik araştırmaların yapılması yer alır. Bu araştırmalar, Çetin'in Türkiye ekonomisiyle ilgili en küçük bir ayrıntıya kadar ulaşmasına yardımcı olur. Görevinin gereği olarak, yıllar boyu Türkiye ekonomisini yakından inceleyen Çetin, Türkiye'nin en önemli ekonomik sorununun döviz dar boğazı olmasının etkilerini yakından görür. Çetin'e göre denklem basittir: Döviz yoktur, dolayısıyla ithalât da yoktur; ithalât olmadığı için ise yatırım yoktur. Peki, bu genç adam, bu sorunu nasıl çözecek; Türkiye, kısa zamanda en az maliyetle döviz elde etmenin yolunu nasıl bulacaktır? Turizm!

Çetin, memleketin ekonomik sorunlarına çözüm olarak gördüğü turizmde faydalı olmanın yolunu kamu sektöründe çalışmakta görür. Uluslararası Kalkınma Teşkilatı'nın Türkiye Ofisi kapandıktan bir yıl sonra, ağabeyinin de yardımıyla Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda sözleşmeli olarak çalışmaya başlar (1976). Bakanlıktaki ilk çalışma günlerinde "Beni niye işe almış olabilirler, nedir bu bakanlığın politikası?" diye araştırırken, bakanlığın bir turizm politikasının olmadığını keşfeder ve bu keşif turizm tarihindeki yerini alacak Turizm Ana Politikaları çalışmalarının başlangıcına bir nüve oluşturur.

O dönemlerde, Ankara Hacettepe Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nde yüksek lisans öğrenimi gördüğü sırada (1975) *Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi*'nde görevliyken, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda ekonomik analizlerden sorumlu Ahmet Yalnız'ın çalışmalarını dikkate değer bulan Çetin, Ahmet Yalnız'a ve Hacettepe Üniversitesi'nde *Turizm İstatistikleri* dersini veren Hasan Işın Dener'e "Turizm sektöründe bir ana politika oluşturulması için bir ekip kuracağım, sen de gelir misin?" diye birlikte çalışma teklifinde bulunur. Ahmet Yalnız ve Hasan Işın Dener, Çetin ile aynı heyecanı paylaşarak bu teklifi kabul ederler. Çetin sonrasında, Dr. Ahmet Acar, Dr. Ahmet Alkan, Dr. Cahit Benövenli, Dr. Cenap Erdemirli ve Dr. Ümit Akınç'tan oluşan sekiz kişilik ekibini

kurar. Görünen o ki, İhsan Çetin'in dehaları keşfetmek konusunda büyük yeteneği vardır! Araştırma ekibini bir araya getirmesiyle ilgili şu sözlerle bakalım:

... Ben, bana göre Türkiye'nin çok iyi beyinlerini, devletin hiçbir kurumunda olmayan beyinlerini bir şekilde bir araya getirdim ve benim bu arkadaşlarım çok cüzi bir parayla çalışıyorlardı. Onlar da inanıyorlardı, bana da inandılar. Çünkü Türkiye'nin en önemli meselesine el atıyorduk...

Çalışmalar başladığında ilk iş olarak, Ahmet Yalnız ile Türkiye'nin Turizm Politikası adında bir çalışma yapmaya koyulurlar. Çetin ve Yalnız'ın yaptığı bu çalışmanın sonucunda, döviz gereksinmelerinin hayati önemi olduğu ve en kısa dönemde gerekli dövizi sağlayabilmek için turizm sektörünün en önemli seçenek olduğu ortaya çıkar. Bu gereklilikle birlikte 1970'li yıllarda dünyada ve Türkiye'nin hemen etrafında turizm önemli boyutlar kazanırken, bu potansiyelin Türkiye açısından ekonomik anlamda değerlendirilebilmesini sağlayacak bir "turizm politikası" halen mevcut değildir. Geline bu noktada, bu çalışmalarla kısa dönemdeki politika hedefleri belirlenir. Buna göre, işletme veya işletmeye hazır kapasitelerden yararlanma en üst düzeye çıkarılmalı, alt yapıların var olduğu veya az bir maliyetle yeterli olabileceği alanlara üst yapılar hızla tamamlanabilecek şekilde götürülmeli, turizm potansiyeli olan bölgeler kurumsal tedbirlerle kontrol altına alınmalı ve bu bölgeler koşullar uygun oluncaya kadar kullanıma açılmamalı veya doğal ve kültürel değerlere sahip yörelerin korunması için gerekli önlemlerin getirilmesi sağlanmalı; bu değerler ancak koruma amaçlı kullanıma açılmalıdır. Yani yatırımlar kısa dönemde, döviz kazançlarının en yüksek olacağı alanlarda yapılmalıdır. Üstyapı yatırımları seçenekleri için fayda/maliyet hesapları yapılarak döviz yönünden kârlılık oranı en yüksek olana öncelik verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılır. Bu çalışmada, varılan en göze çarpan sonuç, "döviz geliri artışına dayalı bir turizm politikası oluşturulmasının önemi" olur. Çetin, bu kısa ama kapsamlı çalışmayı kendi imkânlarıyla bastırıp, çoğaltıp Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nun çeşitli birimlerinde dağıttığını sağlar. Türkiye'de turizm politikaları konusunda

öncü bir araştırma niteliğinde olan bu çalışmayı başka çalışmalar da takip eder.

Ülke yararına kendini adanmış sekiz genç insan, karşılığında neredeyse manevi zevk dışında hiçbir şey almadan, gece gündüz demeden, Türkiye'yi kurtuluşa erdireceğine inandıkları turizm politikalarını oluşturmaya koyulurlar. Bu ekibin başında olan Çetin, yaptığı işlere ve bu işlerin memlekete uzun vadede fayda sağlayacağına adı kadar emindir. Hatta birçok insanın takdirini ve beğenisini kazandığını düşünerek yaptığı işe biraz daha sarılır, azmeder... Ancak durumun öyle olmadığını, Yalnız ile birlikte yürüttüğü "Turizm Ana Politikası" adlı çalışmayı Turizm Bakanlığı'nun çeşitli kalemlerine dağıttıktan sonra, dönemin müsteşar yardımcısının Çetin'i odasına çağırarak yaptığı konuşma üzerine fark eder. İzin almadan (!) böylesi bir çalışma yaptığı ve hatta kendi kısıtlı imkânlarıyla dağıttığı için -kendi deyimiyle- azarlanan Çetin, içinde bulunduğu manzaranın düşündüğünden farklı olduğunu o zaman anlar. Bu satırların yazarı ile yaptığı sözlü görüşmede, sözlerine açıkça dökülüp "ben kırgınım" demese de kırgınlığını anlamak zor değildir. Çetin'in ağzından dökülen şu cümleler yıllar öncesinden gelen gönül kırgınlığını özetliyor gibi...

Çok heyecanlıydık, ben bir de Karadenizliyim ya, lazım ya, çok cinim ya, devleti öyle bir yerinden yakaladım ki, dövize çok ihtiyacı var ya, bu dövizi sağladığımızda devleti rasyonelleştirebiliriz. Yani turizmi kurtarırsak gümrükleri de, tarımı da kurtaracağız. Yani devletin her tarafına rasyonellik yayılacak çünkü turizmin bütün sektörlerle bağlantısı var. Uygulanan iyi bir turizm politikası devleti rasyonel yapacak, o heyecan vardı bende ve haddimi bilmiyordum. Bir araya gelenler gerçekten çok iyi beyinler, yani şimdi oradan Ahmet Acar'a beyin değil diyemezsin, Hasan Işın'a beyin değil diyemezsin, Ahmet Yalnız'a, beyin değil diyemezsin, Cenap Erdemirli'ye beyin değil diyemezsin; öbür arkadaşım Ahmet Alkan beyin değil diyemezsin. Yani bunlar gerçekten iyi beyinler ve gerçekten çok iyi niyetliler, hiçbir beklentileri yok ve biz kendi kendimizi dolduruşa getirdik. Bizim bu ülkeye borcumuz var ya, hepimizin... Tamam, artık ben böylele turizmlerle falan ilgilenmiyorum artık çünkü haddimi biliyorum. Başlangıçta haddimi bilmiyordum, ben bir şeyler yapabileceğimi düşünüyordum.

Çetin'in Türkiye Turizm Ana Politikaları Projesi'nin başında olduğu 1976-1981 yılları arasındaki beş yıllık süreçte turizmin rasyonel bir temele oturmasını sağlama amacını neredeyse

yaşam gayesi haline getirir. Bu yüzden ki sadece araştırmalar yapıp, uygulamaya koymaya çalışmakla değil aynı zamanda kendisine ve ekibine atılan iftiralara varan söylemlerle de baş etmekle uğraşır. Çünkü döviz getireceğine inandığı yabancı sermayenin yatırım yapması gerekliliğiyle ilgili çalışma yaptığında bir Amerikan ajanı; Rusya pazarına daha kolay ulaşılacağı gerekçesiyle Sarp Sınır Kapısı'nın açılması konusunda ısrar edince bir komünist oluveriyordu. Tabii ekip arkadaşlarını işten uzaklaştırması için yapılan baskıyı da unutmamak gerekir. Özellikle Hasan Işın Dener'i hedef tahtasına koyanlar, Çetin'i kapalı kapılar arkasında sıkıştırır. Çetin ise tüm ekip arkadaşlarını her açıdan kendisinden üstün tutar ve baskılara karşı koyar.

Çetin'in Turizm Bakanlığı'nda araştırma ve değerlendirme genel müdürlüğü yaptığı yıllar boyunca ODTÜ'de ekonomi dersleri vermeye devam eder. Diğer yandan, Bilkent Üniversitesi'nde de ekonomi ve turizm ile ilgili dersler verir. Çetin, 1981 yılında Barlas Küntay'ın turizm bakanı olmasını ve görev aldığı genel müdürlüğün kapanmasını takiben genel müdürlük görevinden ayrılır. Bakanlıkta görevliyken yürüttüğü Turizm Özel İhtisas Komisyonu üyeliğine Turizm Bakanlığı'ndan ayrıldıktan sonra da devam eder. Diğer yandan Bilkent Üniversitesi'nde ders vermeye devam eder. Üniversiteden 2010 yılında emekli olduğundan beri Ankara'da sakin bir yaşam sürmektedir.

YÜRÜTTÜĞÜ ÇALIŞMALARDA BAZILARI

Çetin, kuşkusuz ki turizm ana politikaları ile ilgili yaptığı çalışmalarla adını turizm tarihine kazır. Bu çalışmalardan, Hasan Işın Dener'in yıllar yılı muhafaza ettiği ve günümüze tozlu raflardan ulaşan birkaç çalışma hakkında bilgi vermek istiyorum. Ulaşılan çalışmalardan ilki 1976 yılına tarihleniyor. Genel Müdürlük içinde tartışılmak üzere hazırlandığı anlaşılan bu doküman "*Türkiye Turizminde Araştırmaya Yaklaşım*" adını taşıyor. Turizm sektörünün ekonomik ve sosyal makro hedeflere ulaşabilmesindeki önemi vurgulanan çalışmanın amacı, araştırmaları yönetecekler, yürütecekler ve uygulayacakların birlikte, belli bir metin üzerinde tartışmalarını sağlamaya çalış-

maktadır. Çalışmanın ana ilkesi çok dikkat çekici: "*Doğru soruya bütünü ile cevap bulamamak, yanlış soruya düzgün biçilmiş bir kılıf bulmaktan daha üretici ve yeğdir.*"

İhsan Çetin ve Ahmet Yalnız'ın "*Türkiye'nin turizm politikası – araştırma 1: Türkiye ekonomisi içinde sektör olarak turizmin yeri ve önemi, diğer bazı ülkelerle Türk turizminin karşılaştırılması*" adlı diğer bir çalışmanın esas uğraşısı; Türkiye'yi kendi turizm politikasına ulaştıracak bir tartışmaya katkıda bulunmak ve "politikayı" saptayabilmek için başlanılan bir seri çalışmanın başlangıç noktasını belirler. Çalışmada, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve politik yapısı veri olarak kabul edilir. "Mevcut sistem" içinde turizm sektörü incelenir ve sektörün Türkiye'nin yaşantısına giderek daha fazla katkıda bulunabilmesinin yolları araştırılır. Bu araştırmalar yapılırken, turizm gibi iç ve dış değişkenlere karşı çok duyarlı bir konuda geliştirilecek politikaların dinamik olma gerekliliği de ön plana alınır. Çalışmada önce, turizmin ekonomi içindeki yerini saptayabilmek için 1963-1976 yılları ele alınarak genel olarak Türkiye ekonomisindeki gelişmeler ve bazı makro büyüklükler incelenir. Sonraki aşamalarda Türkiye'nin dış ticareti, ödemeler dengesindeki gelişmeler ve turizm sektörünün Türkiye ve bazı ülkelerde ekonomik yapısı ve ödemeler dengesindeki yeri ele alınır. Diğer bazı ülkelerle yapılan karşılaştırma, turizm potansiyelini daha iyi görebilmek için yapılır. Turizmin ekonomik yapı içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılırken diğer sektörlerin de ekonomik yapı ve ödemeler dengesindeki yeri dikkate alınır. Çünkü Türkiye'nin turizm politikasının, turizmi diğer sektörlerden soyutlayarak yapılamayacağı düşünülür. Türkiye'nin genel ekonomik durumu incelenirken GSMH ve sektörler, fiyat artışları, istihdam, gelir ve 1976 yılına girerken içinde bulunulan durum üzerinde çalışılır. Türkiye'nin ödemeler dengesindeki gelişmeler incelenirken dış ticaret, görünmeyen işlemler, sermaye hareketleri ve ödemeler dengesindeki gelişmelerin özeti üzerinde çalışılır. Son olarak, turizmin Türkiye'de ve diğer bazı ülkelerde ekonomi içindeki yeri belirlenerek bu ülkelerle karşılaştırması yapılır. Elde edilen verilere göre bazı sonuçlara ulaşılır ve öneriler getirilir. Bu çalışmayla birlikte, dış turizm ve net turizm

döviz kazançlarının en yüksek düzeye çıkarılmasıyla ilgili bir çalışma daha yapılırken, üçüncü bir araştırmayla iç turizmin incelenmesi planlanır. Böylece yapılacak dördüncü araştırma, bu üçünün sentezi olur ve Türkiye'nin turizm politikasını ortaya çıkarır.

Çetin'in diğer çalışması, Cahit Benövenli ile yaptığı ve 1978 yılında Marmaris'te gerçekleşen Uluslararası Turizm Kongresi'nde sunulan tebliğ metnidir. "Türkiye'nin turizm politikaları 1963-1977 döneminin bir değerlendirmesi ve gelecek için bir yaklaşım" adını taşıyan bu çalışma, Türkiye'nin geçmiş turizm politikalarını özetlemeyi ve gelecekteki turizm politikalarına yeni bir teorik çerçeve önermeyi amaçlar. Önerilen Turizm Ana Politikası, kavramsal modeli, çevre, kaynak-araç hedefler, bütünleşme ve uygulama olmak üzere dört ana sistemden oluşur (Pizam, Swart ve Var 1979: 26).

Çetin'in 1977 yılında yayımlanan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Turizm ve Tanıtma Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda "Türkiye turizmde dış talep ve arz – turizm amaçlı girişlerin dağılımı ve arz kapasiteleri üzerine yöntem denemesi" adlı çalışması da yer alır. Bu çalışmada, dünyada ve toplumsal yapıdaki gelişmelerin hız ve yönlerinin değişme oranlarının önemli farklılıklar gösterdiği konusunun altı çizilerek uzun dönemli tahmin hesaplarının bu gerçeğe göre yapılması gerektiği vurgulanır. Buna göre, söz konusu çalışmada Türkiye'ye 1967-1975 yılları arasında giren yabancılar, bunların 1982 yılına kadar nasıl bir değişme göstereceği ve turistik belgeli yatak sayısına bu değişmelerin nasıl yansımaları gerektiği incelenir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İhsan Çetin, ömrü boyunca rasyonel aklın ve dolayısıyla rasyonel kararların peşinden gider. Okul yıllarından başlayarak, kendi başını derde sokma pahasına rasyonel olanın uygulanması için hep kavga eder. Uluslararası Kalkınma Teşkilatı'nda çalışmaya başlamasını takiben doğru bilgiye akademik bir düzlemde ulaşır ve öğrendiklerini memleket faydasına kullanmanın yolunu Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda çalışarak bulur. Dönemin Türkiye'sinde müthiş çalış-

malara imza atan Çetin, devletin bürokrasi dilini bilmediği için birçok sorunla mücadele etmek zorunda kalır. Bakanlıkta çalıştığı dönem boyunca çeşitli üniversitelerde ders vermeye devam eder. Bilkent Üniversitesi'nde 1988 yılında tam zamanlı olarak çalışmaya başlayan İhsan Çetin, bu görevini 2010 yılına kadar sürdürür, yaşam doğrularını öğrencilerine aktarmaya çalışır.

Kendi neslinden birçok insan gibi bu toprakların "Lale Devrini" yaşadığı, yani hem bozulmamış doğa ve insan ilişkilerinin hem de teknolojinin insanları düşünemez hâle getirdiği bu yeni dönemin ürünü olmadan, teknolojinin nimetlerinden yararlandığı için kendisini şanslı görse de toplumsal sorunlara duyarsız kalamaz. Düşüncelerini, endişelerini "Dostlarıma Mektup" olarak başlıklandığı yazılarıyla rasyonelliğin halen peşini bırakmadığını gösterir. Ömrü oldukça şu soruların yanıtını hep merak edecek gibi görünür: "Turizmde yapılması gereken "doğrular" bilindiği halde neden "yanlış" olanlar yapıldı? Tanrı, iklim, doğal güzellikler, tarih, coğrafya vb. cömertçe verirken acaba akli verirken cimri mi davranıyor? Yarattığımız sorunları kangrenleştirmemiz genetik olabilir mi?"

SEÇİLMİŞ ESERLERİ

- Çetin, İ. (1970). *Price Factors in Rnain Turkish Agricultural-Exports*. USAID.
- Duncan M. ve Çetin, İ. (1972). *The International Demand For Brawn Power And Wealth Effect Of Migration-A Turkish Case Study*. Binghamton: State University of New York.
- Duncan M. ve Çetin, İ. (1973). *Migrant Workers in The Federal Republic of Germany*. İstanbul: İstanbul University.
- Çetin, İ. (1973). *Sosyo-Ekonomik Yapı Değişimleri Yönünden Bölgesel Bir Araştırma: Giresun İlinin Monokültüre Dönüşen Fındık Üretim Bölgesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, İ. (1974). *Migrant Workers, and Labor Markets-Revisited*. Ankara: USAID.
- Çetin, İ. (1974). *Yurt Dışında İşçiler, Ücretler Ve İş Piyasası*. Ankara: İş ve İşçi Bulma Kurumu Yayınları.
- Çetin, İ., Yalınz, A. ve Sezer, A. (1976). *Türkiye Turizmde Dış Talep ve Arz, Turizm Amaçlı Girişlerin Dağılımı ve Arz Kapasiteleri Üzerine Bir Yöntem Denemesi. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Turizm ve Tanıtma Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Çetin, İ. (1976). *Turizm Yatırımları ve Yabancı Sermaye Konusunda Not*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı.

- Çetin, İ. (1976). *Türkiye Turizmde Araştırmaya Yaklaşım*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı.
- Çetin, İ. ve Yalnız A. (1976). *Türkiye'nin Turizm Politikası – Araştırma 1: Türkiye Ekonomisi İçinde Sektör Olarak Turizmin Yeri ve Önemi, Diğer Bazı Ülkelerle Türk Turizminin Karşılaştırılması*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı.
- Çetin, İ. ve Benövenli, C. (1977). *Türkiye'nin Turizm Sektörünün Genel Durumu: Amaçlar, Uygulamalar ve Öneriler*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı.
- Çetin, İ. ve Benövenli, C. (1978). *Türkiye'nin Turizm Politikaları 1963-1977 Döneminin Bir Değerlendirmesi ve Gelecek İçin Bir Yaklaşım*. Uluslararası Turizm Kongresi'nde Tebliğ Edilmiş Tezler, 2-6 Ekim Marmaris.
- Çetin, İ. ve Benövenli, C. (1978). *Turizm Ana Politikası: Kuramsal Tanıma Yaklaşım Önerisi*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı.

- Çetin, İ. (1978). *Turizm Yatırımlarında Yabancı Sermaye*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı.
- Çetin, İ. (2000). VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında Turizm, *Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (1): 119-125.
- Çetin, İ. (2010). Yeni Oluşan Dünyamızda Eğitim Sorunu, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 148-150.

KAYNAKÇA

- Çetin, İ. 7 Aralık 2013 tarihli görüşme. (Görüşen: Arzu Turan).
- Pizam, A., Swart, W. W. ve Var, T. (1979). International Tourism Congress: New Perspectives and Policies, *Journal of Travel Research*, 17 (3): 25-27.
- Arzu TURAN, Arş. Gör., *Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Yunusemre Yerleşkesi, 26470, Eskişehir*.
E-posta: arzu_turan@anadolu.edu.tr

Muhsin Zekai Bayer: Milli Parklar ve Turizm Dostu

Nihan YENİLMEZ ARPA
Orman ve Su İşleri Bakanlığı

GİRİŞ

Muhsin Zekai Bayer; şahsen tanıma fırsatı bulamadığım, ancak bir milli parkçı olarak bundan büyük üzüntü duyduğum, eksikliğini hissettiğim bir insan, milli parkların kurucusu, babasıdır. Türkiye'de milli parkçılığın özel bir okulu olmadığı için farklı meslek disiplinlerinden oluşan bir ekip milli parklarda görev almaktadır. Milli parkçılık, milli parkların kıdemli çalışanlarından ve uygulamalar esnasındaki kazanımlardan öğrenilir. Elbette ki alınan eğitimin katkısı önemlidir, ancak işin genel felsefesi, kurumsal bilinç ve ekip ruhunun çalışırken oluştuğudur. Türkiye'deki milli parkların kurumsal olarak ilk kez tesis edilmesini ve ilk milli parkın ilan edilmesini sağlayan, milli parklarda turizm ve rekreasyon konuları üzerine ilk uygulamaları gerçekleştiren Bayer'in yeterince tanınmıyor olması ve çalışmalarının önemini farkında olunmaması, kendisinin çalışmalarına ilişkin detaylara ulaştıkça beni derinden üzer. Bayer'in ve çalışmalarının farkına daha erken varamamış olduğum için de kendime kızgınım. İnsan kaynağı kolay yetişmemekte ve

yetişmiş olanlara da sonraki nesiller yeterince sahip çıkmamakta, çıkamamaktadır.

Geçmişte yapılan çalışmaları, edinilen deneyimleri ve çıkarılan dersleri bugünlere taşıyacak ve bizlerin bu çalışmaları irdeleyebilmemizi sağlayacak yazılı ve görsel materyallerin korunabildiği bir arşiv veya kütüphane de yok, ne yazık ki. Hâlbuki milli parklar, ormancılık camiası içinde birbirine tutkun ve sürekli iletişim halinde olan sayılı birimlerden biridir. Buna karşın sık gerçekleştirilen kurumsal yapılanma değişiklikleri ve her yeni kurum kurulduğunda bu kuruluş döneminin milat olarak kabul edilmesi, sık yaşanan personel hareketleri ve değişimler, arşiv/kütüphane gibi dokümantasyon birimlerinin de genel olarak yer darlığı gerekçe gösterilerek tekrar oluşturulamaması, milli park biriminde dahi bu bağı koparmaktadır. Bugüne kadar milli parkçılık konusunda büyük çaba göstermiş olanların büyük bir bölümü bilgileri ve deneyimlerini aktarmadan emekli olmuşlardır.

Çok yönlü bir insan olan Bayer, Orman Bakanlığı'ndaki aktif çalışma yaşamını tamamladıktan